

Samling af materiale til notat om partshøring af ministre i forbindelse med UFO's underudvalgs behandling af beretningen fra PET-kommissionen

Bilag:

1. Uddrag af lovforslag nr. L 65 (om nedsættelse af PET-Kommissionen)
2. Uddrag af Retsudvalgets betænkning over L 65
3. Uddrag af den kundgjorte lov (lov nr. 359 af 2. juni 1999)
4. Uddrag af forretningsordenens kapitel XVIII og forarbejderne hertil, jf. betænkning og indstilling om ændring af forretningsordenen for Folketinget (Spørgsmål om ministeransvar) afgivet af UFO den 5. maj 1999
5. Uddrag af UFO's beretning af 25. juni 1997 over forslag til lov om undersøgelseskommissioner
6. Kronologisk oversigt over PET-kommissionens Beretning punktet "Retlig vurdering".

1. Uddrag af lovforslag nr. L 65 (folketingsåret 1998-99):

§ 3. Undersøgelseskommissionen har til opgave at undersøge, klarlægge og vurdere, om Politiets Efterretningstjeneste siden 1968 i sin virksomhed i forhold til politiske partier, faglige konflikter og politisk-ideologisk prægede grupperinger og bevægelser i Danmark har efterlevet de regler og retningslinier for tjenestens virksomhed, som har været fastsat af Folketinget eller regeringen.

Stk. 2. På grundlag af den i stk. 1 nævnte undersøgelse, klarlæggelse og vurdering skal undersøgelseskommissionen udtale sig om, hvorvidt der af embedsmænd må antages at være begået fejl eller forsømmelser, der kan give anledning til, at staten søger et retligt ansvar gennemført.

Stk. 3. Den i stk. 2 nævnte udtalelse skal alene afgives i det omfang, undersøgelseskommissionens formand ikke finder det retssikkerhedsmæssigt betænkeligt.

§ 13. Undersøgelseskommissionen skal inden afhøringen orientere den minister eller embedsmand, hvis forhold undersøges, og dennes bisidder om de forhold af faktisk og eventuelt retlig karakter, som undersøgelsen vedrørende den pågældende omfatter.

Stk. 2. Undersøgelseskommissionen skal efter bevisførelsen orientere den pågældende minister eller embedsmand og dennes bisidder om de faktiske og eventuelt retlige forhold vedrørende den pågældende, som kommissionen overvejer at give udtryk for i sin beretning.

Stk. 3. Ministre og embedsmænd samt deres bisiddere har ved undersøgelsens afslutning ret til at afgive en skriftlig udtalelse til kommissionen om de faktiske og eventuelt retlige spørgsmål, som undersøgelsen rejser vedrørende de pågældende.

Fra punkt 2 i lovforslagets almindelige bemærkninger:

På grundlag af undersøgelsen, klarlæggelsen og vurderingen af, om Politiets Efterretningstjeneste har efterlevet gældende regler og retningslinier, skal undersøgelseskommissionen udtale sig om, hvorvidt der af embedsmænd må antages at være begået fejl eller forsømmelser, der kan give anledning til, at staten søger et retligt ansvar gennemført. En sådan udtalelse skal alene afgives i det omfang, undersøgelseskommissionens formand ikke finder det retssikkerhedsmæssigt betænkeligt. Der henvises i

øvrigt til bemærkningerne nedenfor til § 3, hvor der bl.a. er redegjort for de begrænsninger, der gælder i forhold til tidligere embedsmænd og med hensyn til forhold, der ligger mange år tilbage i tiden...

Der er fastsat særlige retsgarantier for de - nuværende og tidligere - ministre og embedsmænd, hvis forhold undersøges. Som eksempel kan nævnes regler om beskikkelse af bisiddere og om adgang til - på grundlag af en tilkendegivelse om sagens stilling fra kommissionen - at afgive en skriftlig udtalelse om de faktiske og eventuelt retlige forhold vedrørende den pågældende, som kommissionen overvejer at give udtryk for i sin beretning (kontradiktion).

Undersøgelseskommissionen afslutter sit arbejde med afgivelsen af en beretning. Beretningen afleveres til justitsministeren, der offentliggør den.

Den foreslåede undersøgelse bygger i vidt omfang på den model, der blev anvendt ved undersøgelsen af den færøske banksag, jf. lov nr. 356 af 8. juni 1995. Den bygger også på det lovudkast vedrørende undersøgelseskommissioner med dommerdeltagelse, der er indeholdt i Betænkning nr. 1315/1996 om undersøgelsesorganer (afgivet af det såkaldte Nordskov Nielsen-udvalg). Lovforslaget indeholder dog en række afvigelser i forhold til Nordskov Nielsen-udvalgets lovudkast. De fleste afvigelser er begrundet i hensynet til at sikre fortroligheden af det efterretningsmateriale, der indgår i undersøgelsen.

Fra bemærkningerne til de enkelte bestemmelser:

Til § 3

I bestemmelsen fastsættes det, hvilke opgaver undersøgelseskommissionen skal udføre.

Kommissionens opgaver (kommissorium) omfatter dels en beskrivende del (»fact finding«) med visse retlige vurderinger, dels en ansvarsbedømmelsesdel.

...

Efter *stk. 2* har undersøgelseskommissionen også til opgave i et vist omfang at foretage en ansvarsbedømmelse.

Undersøgelseskommissionen skal således på grundlag af den foretagne undersøgelse, klarlæggelse og vurdering udtale sig om, hvorvidt der af embedsmænd må antages at være begået fejl eller forsømmelser, der kan give anledning til, at staten søger et retligt ansvar gennemført.

Med udtrykket »embedsmænd« sigtes i første række til tidligere og nuværende ansatte i Politiets Efterretningstjeneste og i Justitsministeriet. Kilder og meddelere er ikke omfattet. Det samme gælder selvsagt personer, der har været i efterretningstjenestens søgelys.

Udtrykket »retligt ansvar« sigter i denne sammenhæng navnlig til strafansvar efter straffeloven og disciplinært/tjenstligt ansvar efter tjenestemandslovens regler herom.

For fratrådte embedsmænd, der ikke længere gør tjeneste i staten, gør der sig det særlige gældende, at der ikke kan rejses spørgsmål om disciplinært ansvar, men alene spørgsmål om eventuelt strafansvar, hvis der ikke er indtrådt forældelse. Undersøgelseskommissionen bør i forhold til sådanne fratrådte embedsmænd alene udtale sig om et eventuelt strafansvar. Kommissionen bør således ikke vurdere spørgsmålet om et disciplinært ansvar og heller ikke udtale sig på en sådan måde, at det efterlader det indtryk, at der f.eks. ville have været grundlag for at søge et disciplinæransvar gennemført, hvis den pågældende fortsat havde været ansat som embedsmand i staten. Baggrunden for denne begrænsning er,

at den pågældende forhenværende embedsmand ikke vil have mulighed for at få et sådant belastende udsagn prøvet under en efterfølgende tjenstlig sag. Herved ville undersøgelseskommissionens vurdering komme til at stå som den endelige »afgørelse« og dermed få »domsvirkning«.

Embedsmænd, der fortsat er tjenstgørende i staten, kan ud over straffesager også blive mødt med tjenstlige reaktioner, når betingelserne herfor er opfyldt. Selv om kommissionen ikke finder, at der er grundlag for at søge strafansvar eller disciplinært ansvar gjort gældende mod de pågældende, er den ikke afskåret fra at udtale sig om, hvorvidt der må antages at foreligge fejl eller forsømmelser eller kritisable forhold i øvrigt, og hvorvidt der efter kommissionens opfattelse er grundlag for en tjenstlig tilkendegivelse i den anledning.

Som anført ovenfor vil undersøgelsen inden for kommissoriets rammer kunne belyse ministres forhold, herunder f.eks. om en minister har godkendt anvendelse af efterforskningskridt i strid med lovgivningens regler, eller om efterretningstjenesten med ministerens viden har fulgt andre retningslinier end oplyst af ministeren over for Folketinget. Undersøgelseskommissionen skal imidlertid ikke udtale sig om ministres eventuelle ansvar f.eks. efter ministeransvarlighedsloven. I forhold til ministre vil undersøgelseskommissionen kun kunne undersøge og klarlægge de faktiske omstændigheder, hvorefter det er overladt til Folketinget at tage stilling til spørgsmålet om ministres politiske og/eller retlige ansvar.

Kommissionen har ikke - og kan som følge af bestemmelsen i grundlovens § 61, 2. pkt., heller ikke tillægges - dømmende myndighed. Dette gælder både for så vidt angår bevisvurderinger og retlige vurderinger, herunder ansvarsbedømmelser.

Bl.a. på den baggrund bør kommissionens vurderinger formuleres forsigtigt og markere kommissionens - i forhold til en dømmende myndighed - begrænsede funktion. Hvis de spørgsmål, kommissionen skal vurdere, giver anledning til tvivl, bør kommissionen efter omstændighederne afstå fra at tage stilling og i stedet præsentere tvivlen og beskrive, hvorpå den beror.

For yderligere at fremhæve, at der ikke er knyttet »domsvirkning« til undersøgelseskommissionens vurderinger, er det i stk. 3 bestemt, at kommissionen i forhold til de nævnte embedsmænd kun skal fremkomme med udtalelser om ansvarsspørgsmål i det omfang, kommissionens formand ikke finder det retssikkerhedsmæssigt betænkeligt.

Beslutningen skal træffes på grundlag af en vurdering af retssikkerheden for de involverede embedsmænd, herunder risikoen for en uønsket »domsvirkning«, der kan være forbundet med vurderingen.

Generelt må i øvrigt gælde, at jo ældre forhold der er tale om, desto mere tilbageholdende bør kommissionen være med at udtale sig om ansvarsspørgsmål. Dette hænger dels sammen med, at et eventuelt strafansvar for forhold, der ligger blot nogle få år tilbage, vil være forældet. Det strafferetlige ansvar efter de centrale bestemmelser om forbrydelser i offentlig tjeneste i straffelovens kapitel 16, §§ 156 og 157 (og § 155, 1. pkt.), er således undergivet en forældelsesfrist på 2 år, jf. straffelovens § 93, stk. 1, nr. 1.

Det hænger endvidere - og navnlig - sammen med, at et disciplinært ansvar for gamle forhold ikke bør kunne komme på tale. Dette gælder, selv om der ikke i tjenstemandsloven er fastsat regler om det tjenstlige ansvars forældelse. Der kan i den forbindelse henvises til professor, dr.jur. Jens Peter Christensens udredning om visse forhold af betydning for offentligt ansatte chefers retsstilling (1998). Her redegøres for de gældende regler om forældelse, for den historiske begrundelse for det disciplinære ansvars uforældelighed og for, at der - trods det tjenstlige ansvars principielle uforældelighed - i praksis fra kommissionsdomstole m.v. og tjenstlige undersøgelser er blevet inddraget forældelseslignende synspunkter ved bedømmelsen af, om der har været det fornødne grundlag for at gøre et tjenstligt ansvar gældende, og/eller ved vurderingen af, hvilken sanktion der i givet fald burde komme på tale. I forbindelse med en vurdering af, om der bør indføres regler om forældelse af disciplinært ansvar, og hvordan sådanne regler i

givet fald bør udformes, konkluderes det som mest nærliggende at fastsætte en 5-årig forældelsesfrist for tjenstlige forseelser i henhold til tjenstemandsloven.

På den anførte baggrund kan det ikke forventes, at der bliver tale om at afgive udtalelser om tjenstligt ansvar eller kritik i øvrigt i anledning af forhold, der ligger en længere årrække tilbage, medmindre der foreligger særdeles graverende forhold.

Denne begrænsning har kun selvstændig betydning i forhold til embedsmænd, der fortsat er tjenstgørende i staten. For så vidt angår fratrådte embedsmænd følger det allerede af det, som er anført ovenfor i bemærkningerne til stk. 2, at kommissionen ikke kan afgive udtalelser om et eventuelt tjenstligt ansvar for sådanne forhenværende embedsmænd - heller ikke i anledning af forhold, der er af nyere dato.

Det er alene kommissionens formand, der tager stilling til, om det er retssikkerhedsmæssigt ubetænkeligt at afgive udtalelser om ansvarsspørgsmål. Der er i den forbindelse ikke noget til hinder for, at der i forhold til nogle af de berørte embedsmænd foretages ansvarsvurderinger i videre omfang end i forhold til andre embedsmænd, eller at der i relation til samme embedsmand foretages vurderinger af nogle forhold, men ikke - eller kun delvis - af andre.

Det forudsættes, at formanden normalt først træffer beslutning i henhold til stk. 3, når bevisførelsen er afsluttet.

Til § 13

I stk. 1 fastsættes det, at undersøgelseskommissionen inden afhøringen skal orientere den berørte minister eller embedsmand og den pågældendes besidder om de forhold af faktisk og eventuelt retlig karakter, som undersøgelsen vedrørende den pågældende omfatter.

Undersøgelseskommissionen afgør selv, om orienteringen skal ske mundtligt eller skriftligt. Hvis den sker mundtligt, bør det anføres i protokollen, hvad den går ud på, jf. bemærkningerne til § 4, stk. 3.

Det forudsættes, at orienteringen normalt gives i så god tid inden afhøringen (dvs. inden den pågældende afhøres første gang), at den pågældende har mulighed for at tage hensyn hertil i forbindelse med forberedelsen af sin forklaring (genopfriskning af hukommelsen, gennemlæsning af relevant materiale m.v.).

Sker der i løbet af undersøgelsen væsentlige ændringer i forhold til den orientering, der er givet, bør kommissionen give den pågældende en ny orientering.

Efter stk. 2 skal undersøgelseskommissionen, efter at bevisførelsen er afsluttet, orientere den pågældende minister eller embedsmand og dennes bisidder om de faktiske og eventuelt retlige forhold vedrørende den pågældende, som kommissionen overvejer at give udtryk for i sin beretning.

Orienteringen behøver ikke at være skriftlig. Orienteringen skal indeholde en angivelse af den bevisvurdering, som kommissionen overvejer at lægge til grund vedrørende den berørte minister eller embedsmænds adfærd, og - for så vidt angår embedsmænd, om hvem der kan afgives udtalelser efter § 3, stk. 2 - de punkter, der eventuelt vil blive gjort til genstand for ansvarsvurdering eller kritik i øvrigt i beretningen.

Orienteringen har til formål at gøre ministre og embedsmænd bekendt med eventuelle belastende vurderinger - det være sig bevisvurderinger, retlige vurderinger eller ansvarsvurderinger -, som kommissionen overvejer at give udtryk for i beretningen, således at de pågældende - inden beretningen færdiggøres - har mulighed for at kommentere den vurdering, som kommissionen overvejer at anlægge

vedrørende dem. Orienteringen skal således kunne danne grundlag for den udtalelse, der kan afgives efter stk. 3.

Bl.a. på grundlag af den i stk. 2 nævnte orientering har ministre og embedsmænd samt bisiddere ret til at komme med en skriftlig udtalelse om de faktiske og retlige spørgsmål, herunder ansvarsspørgsmål, som undersøgelsen vedrørende den pågældende rejser, jf. stk. 3. Der er således ikke adgang til mundtlig procedure.

Undersøgelseskommissionen kan fastsætte en frist for afgivelse af udtalelsen.

Den berørte minister eller embedsmand og den pågældendes bisidder har ikke krav på, at undersøgelseskommissionen iværksætter en høring over indlæg, der er modtaget fra andre berørte ministre/embedsmænd og deres bisiddere. Hvis kommissionen finder det hensigtsmæssigt, kan den beslutte at iværksætte en sådan høringsprocedure.

2. Uddrag af Retsudvalgets betænkning over L 65 (folketingsåret 1998-99)

Ændringsforslag

...

Af justitsministeren, tiltrådt af et mindretal (S, RV og KRF):

4) Paragraffen affattes således:

»§ 3. Undersøgelseskommissionen har til opgave at undersøge og redegøre for

1) politiets efterretningsvirksomhed i perioden 1945-1989 i forhold til politiske partier, faglige konflikter og politisk-ideologisk prægede grupperinger og bevægelser i Danmark og

2) karakteren af de aktiviteter i politiske partier m.v., der i den nævnte periode var baggrunden for politiets efterretningsvirksomhed på dette område.

Stk. 2. Undersøgelseskommissionen skal endvidere, for så vidt angår perioden 1968-1989, vurdere politiets efterretningsvirksomhed set i forhold til de aktiviteter, der er nævnt i stk. 1, nr. 2, og herunder belyse, om virksomheden er udøvet i overensstemmelse med de regler og retningslinjer, som har været fastsat af Folketinget eller regeringen.

Stk. 3. Undersøgelseskommissionen kan inden for de rammer, der i øvrigt er fastsat i stk. 1 og 2, beslutte, at dens opgave også skal omfatte nærmere angivne forhold, der vedrører perioden efter 1989. Undersøgelseskommissionens beslutninger herom kan ikke påkæres.«...

Bemærkninger

Til nr. 4

...

Efter § 3, stk. 2, i det fremsatte lovforslag skal undersøgelseskommissionen endvidere udtale sig om, hvorvidt der af embedsmænd må antages at være begået fejl eller forsømmelser, der kan give anledning til, at staten søger et retligt ansvar gennemført.

For det tredje indebærer ændringsforslaget, at kommissionen ikke skal vurdere og udtale sig om enkeltpersoners retlige ansvar.

Dette udelukker principielt ikke, at der i forbindelse med undersøgelsen *kan* fremkomme oplysninger, der er belastende for enkeltpersoner, og at sådanne oplysninger kan give anledning til, at de kompetente myndigheder (politi, anklagemyndighed, ansættelsesmyndighed, Folketinget) efterfølgende rejser straffesag eller disciplinærsag mod de pågældende personer.

Selv om ansvarsdelen udgår, vil der derfor fortsat være behov for de retsgarantier, som lovforslaget indeholder for involverede ministre og embedsmænd, herunder reglerne om undtagelse fra vidne- og sandhedspflicht.

Den omstændighed, at vurderingen af enkeltpersoners retlige ansvar udgår af undersøgelsen, giver samtidig grund til at understrege, at de forhold, der forklares om, ofte vil ligge så langt tilbage i tiden, at et eventuelt strafferetligt ansvar er forældet, og at et eventuelt disciplinært ansvar vil være en meget fjerntliggende og teoretisk mulighed.

Dette vil kunne have betydning for indholdet af den vejledning, som undersøgelseskommissionen ved afhøringens påbegyndelse skal give den afhørte om vedkommendes stilling efter vidnereglerne.

På den ovennævnte baggrund vil det i den forbindelse være nærliggende, at undersøgelseskommissionen ikke generelt gør op med den pågældendes stilling under den samlede afhøring, men at der anlægges en mere konkret vurdering af spørgsmålet om, hvorvidt de forhold, afhøringen angår, bør medføre, at den pågældende som følge af risikoen for »selvinkriminering« skal fritages for at udtale sig under sædvanligt vidneansvar.

3. Uddrag af den kundgjorte lov (lov nr. 359 af 2. juni 1999)

Lov om undersøgelse af politiets efterretningsvirksomhed på det politiske område og af de aktiviteter, der var baggrunden for denne virksomhed

§ 3. Undersøgelseskommissionen har til opgave at undersøge og redegøre for

- 1) politiets efterretningsvirksomhed i perioden 1945-1989 i forhold til politiske partier, faglige konflikter og politisk-ideologisk prægede grupperinger og bevægelser i Danmark og
- 2) karakteren af de aktiviteter i politiske partier m.v., der i den nævnte periode var baggrunden for politiets efterretningsvirksomhed på dette område.

Stk. 2. Undersøgelseskommissionen skal endvidere, for så vidt angår perioden 1968-1989, vurdere politiets efterretningsvirksomhed set i forhold til de aktiviteter, der er nævnt i stk. 1, nr. 2, og herunder belyse, om virksomheden er udøvet i overensstemmelse med de regler og retningslinjer, som har været fastsat af Folketinget eller regeringen.

Stk. 3. Undersøgelseskommissionen kan inden for de rammer, der i øvrigt er fastsat i stk. 1 og 2, beslutte, at dens opgave også skal omfatte nærmere angivne forhold, der vedrører perioden efter 1989. Undersøgelseskommissionens beslutninger herom kan ikke påkæres.

§ 13. Undersøgelseskommissionen skal inden afhøringen orientere den minister eller embedsmand, hvis forhold undersøges, og dennes bisidder om de forhold af faktisk og eventuelt retlig karakter, som undersøgelsen vedrørende den pågældende omfatter.

Stk. 2. Undersøgelseskommissionen skal efter bevisførelsen orientere den pågældende minister eller embedsmand og dennes bisidder om de faktiske og eventuelt retlige forhold vedrørende den pågældende, som kommissionen overvejer at give udtryk for i sin beretning.

Stk. 3. Ministre og embedsmænd samt deres bisiddere har ved undersøgelsens afslutning ret til at afgive en skriftlig udtalelse til kommissionen om de faktiske og eventuelt retlige spørgsmål, som undersøgelsen rejser vedrørende de pågældende.

4. Uddrag af forretningsordenens kapitel XVIII og forarbejderne hertil, jf. betænkning og indstilling om ændring af forretningsordenen for Folketinget (Spørgsmål om ministeransvar) afgivet af UFO den 5. maj 1999

Betænkningen om undersøgelsesorganer (1315/1996) fra Nordskov-udvalget indeholder i kapitel 4 en udførlig behandling af spørgsmålet om folketingsudvalgs funktion som »undersøgelsesorgan«.

Nordskov-udvalget har selv resumeret sine vurderinger af dette spørgsmål således:

...

de berørte ministre bør have de rettigheder, som må anses for påkrævede ud fra retssikkerhedsmæssige hensyn;

ministeren bør gøres bekendt med de kritikpunkter, som folketingsudvalget overvejer at fremdrage i sin redegørelse;

ministeren bør have lejlighed til at udtale sig over for folketingsudvalget, inden udvalget drager sine endelige konklusioner;

...

Disse synspunkter har været grundlag for mere indgående overvejelser i Folketingets Udvalg for Forretningsordenen, der i princippet kan tilslutte sig disse.

I udvalgets beretning af 25. juni 1997 over forslag til lov om undersøgelseskommissioner er navnlig behandlet de spørgsmål - uden for lovforslagets ramme - der vedrører Folketingets opfølgning på de beretninger, der måtte komme fra fremtidige undersøgelseskommissioner. Herom anførte udvalget i den nævnte beretning s. 2-3:

»Med en vedtagelse af en lovgivning om undersøgelseskommissioner vil der skabes et retligt instrument, som fremover kan anvendes, når hændelsesforløbet i konkrete sager af regeringen eller Folketinget ønskes belyst med henblik på efterfølgende ansvarsvurdering.

Det er imidlertid vigtigt, at der også i Folketinget etableres en fast procedure, som sikrer, at beretninger fra undersøgelseskommissioner kan få en korrekt og grundig behandling med det sigte at vurdere et eventuelt ministeransvar. Eventuelt embedsmandsansvar vil som hidtil alene være et anliggende for regeringens bedømmelse.

Udvalget for Forretningsordenen har flere gange i de senere år drøftet forslag om, at der i Folketinget nedsættes et permanent udvalg til behandling af og opfølgning på undersøgelseskommissioners beretninger. Der har hidtil været fulgt en uensartet procedure i Folketinget.

...

Udgangspunktet må selvsagt tages i beretningen fra undersøgelseskommissionen. Der henvises endvidere til bemærkningerne til lovforslagets § 32, stk. 1, hvoraf det fremgår, at det forudsættes, at en kopi af kommissionens protokol og eventuel retsbog optages som bilag til undersøgelseskommissionens beretning. Det forudsættes endvidere, at eventuelle udtalelser efter lovforslagets § 23, stk. 4, optrykkes som bilag til beretningen. Det nævnte materiale vil sædvanligvis udgøre tilstrækkeligt grundlag for underudvalgets behandling af sagen. Underudvalget vedrørende undersøgelseskommissioner bør dog ikke være forhindret i, såfremt der er behov derfor, at indhente eventuelle yderligere bilag fra undersøgelseskommissionen og stille

opklarende spørgsmål til ministre. Sådanne spørgsmål kan ikke stilles til embedsmænd, og underudvalget kan ikke afhøre embedsmænd.

Udvalget for Forretningsordenen har overvejet, hvilke retssikkerhedsgarantier der bør gives en minister/tidligere minister, hvis forhold er genstand for undersøgelse i et parlamentarisk organ på baggrund af en undersøgelseskommissions beretning. Udvalget skal i den forbindelse henvise til Nordskov-udvalgets betænkning s. 183. Underudvalget vedrørende undersøgelseskommissioner bør så hurtigt som muligt i forbindelse med behandlingen af sagen give den berørte minister/tidligere minister lejlighed til at udtale sig over for underudvalget. Herudover bør ministeren/den tidligere minister få udleveret underudvalgets udkast til redegørelse, når dette foreligger, og gives lejlighed til at fremkomme med en skriftlig udtalelse, og ministeren/den tidligere minister bør have mulighed for under et møde med underudvalget at uddybe de synspunkter, der fremgår af den skriftlige udtalelse.

Den minister/tidligere minister, hvis forhold er genstand for undersøgelse, har ret til en bisidder, der kan varetage den pågældendes interesser; bisidderen vil kunne deltage i ministerens/den tidligere ministers eventuelle møde med underudvalget. Det samme gælder bisiddere for eventuelle andre involverede nuværende og tidligere ministre. Der bør tages referat af møderne med ministeren/den tidligere minister, og referaterne bør tilstilles underudvalget samt ministeren/den tidligere minister.

I forhold til tidligere kommissionsdomstole, undersøgelsesretter og dommerundersøgelser har der ikke for ministre eller tidligere ministre været adgang til direkte at kommentere resultatet af en undersøgelse eller den politiske vurdering af ministeransvaret, som Folketinget måtte være nået frem til. Ved at give ministrene/de tidligere ministre mulighed for allerede fra indledningen af folketingsudvalgsarbejdet at kommentere undersøgelseskommissionens betænkning samt yderligere at fremkomme med kommentarer til det udkast til udtalelse fra underudvalget, der måtte foreligge, sikres ministrene/de tidligere ministre den rimelige adgang til at fremkomme med deres vurdering. Underudvalget skal skriftligt tilbyde ministrene/de tidligere ministre denne mulighed, men underudvalget kan ikke afkræve disse en kommentar i udvalget, hvis de ikke ønsker det.

Underudvalget skal som sin helt faste opgave have at forberede udkast til indstilling fra Udvalget for Forretningsordenen til Folketinget vedrørende undersøgelseskommissioners beretninger. Der bør gives observatører, der deltager i underudvalgets arbejde, mulighed for at udtale sig i forbindelse med forelæggelsen for Udvalget for Forretningsordenen, således at alle partigrupperes synspunkter er tilkendegivet i underudvalgets udtalelse. Det samme skal være tilfældet med tilkendegivelser fra Udvalget for Forretningsordenen.

I underudvalget og i Udvalget for Forretningsordenen afgiver medlemmerne udtalelser og indstillinger og træffer beslutninger med den vægtfordeling, som afspejler partiernes størrelse i Folketinget. «

...

På denne baggrund fremsætter *udvalget* nedenstående forslag til folketingsbeslutning til *vedtagelse*.

Forslag til folketingsbeslutning om ændring af forretningsordenen for Folketinget

§ 1

I forretningsordenen for Folketinget, som vedtaget den 17. december 1953 og senest ændret den 29. januar 1998, foretages følgende ændring:

1. Efter § 53 indsættes som nyt kapitel:

»Kapitel XVIII

Spørgsmål vedrørende ministeransvar

§ 54

Udvalget for Forretningsordenen behandler efter henvisning eller på eget initiativ spørgsmål om, hvorvidt forhold fra en ministers side skal give grundlag for, at ministeren søges draget til ansvar for det pågældende forhold.

§ 55

Udvalget kan afgive indstilling til Folketinget om, at der nedsættes en undersøgelseskommission efter reglerne i loven om undersøgelseskommissioner. Vedtages en sådan indstilling, sker den fornødne nærmere udformning af bestemmelserne om kommissionens opgave af udvalget i samråd med justitsministeren.

§ 56

Alle beretninger fra undersøgelseskommissioner, der vedrører ministres, herunder afgåede ministres, forhold, behandles af udvalget med henblik på eventuel indstilling om ansvarsspørgsmålet. Vedkommende minister gives lejlighed til over for udvalget at kommentere kommissionsberetningen.

§ 57

Stk. 1. Den minister, hvis forhold undersøges, har ret til bisidder efter eget valg. Ministeren og ministerens eventuelle bisidder har ret til at blive gjort bekendt med undersøgelsens skriftlige materiale. Udvalget kan dog begrænse ministerens adgang til dette materiale, såfremt afgørende hensyn til fremmede magter, statens sikkerhed, sagens opklaring eller tredjemand taler for det. Ministeren og dennes eventuelle bisidder har endvidere ret til at overvære møder i udvalget med andre personer. Bisidderen har adgang til at stille spørgsmål til disse personer og har endvidere adgang til at anmode udvalget om at foranstalte yderligere bevisførelse inden for de rammer, der gælder for udvalgets sagsoplysning. Der udfærdiges referat af ministerens egen mødedeltagelse, og der gives ministeren og hans bisidder kopi heraf.

Stk. 2. Udvalget kan udpege en eller flere personer til som sagkyndige at bistå udvalget. De sagkyndige skal være uvildige og uafhængige af de myndigheder, personer m.v., hvis forhold undersøges, eller som i øvrigt berøres af undersøgelsen.

Stk. 3. Der kan ikke stilles spørgsmål til embedsmænd.

§ 58

Hvis udvalget på grundlag af beretning fra en undersøgelseskommission eller på andet grundlag overvejer at søge ministeransvar gjort gældende, skal udvalget tidligst muligt gøre vedkommende minister bekendt med de kritikpunkter, som udvalget overvejer at fremdrage i sin indstilling. Ministeren kan forlange at modtage udvalgets udkast til beretning eller betænkning. Ministeren skal have lejlighed til på det således foreliggende grundlag at afgive skriftlig udtalelse til udvalget og til i møde med udvalget at redegøre nærmere for sine synspunkter. Hvis udvalgets behandling undtagelsesvis omfatter en supplerende undersøgelse til klarlæggelse af nogle faktiske forhold, bør ministeren inden en skriftlig eller mundtlig udsøgning af ham gøres bekendt med, hvilke faktiske forhold undersøgelsen omfatter.

§ 59

Udvalget for Forretningsordenen nedsætter et permanent underudvalg til forberedende behandling af de ovennævnte opgaver, således at underudvalget afgiver udtalelse til Udvalget for Forretningsordenen til brug for dets beretning eller dets betænkning til Folketinget. Underudvalget sammensættes af et medlem fra hvert af de partier, der er repræsenteret i Udvalget for Forretningsordenen, samt observatørerne i dette udvalg fra Folketingets øvrige partier. Samtlige underudvalgets medlemmer tilkendegiver deres synspunkter i

underudvalgets udtalelser til Udvalget for Forretningsordenen. De anførte regler for sagsbehandlingen i Udvalget for Forretningsordenen gælder også for underudvalgets sagsbehandling.

§ 60

Folketingets Udvalg for Forretningsordenen afgør, hvorvidt møder i dette udvalg og underudvalget skal være offentlige eller foregå for lukkede døre.«

§ 2

Folketingsbeslutningen træder i kraft den 1. juli 1999.

Bemærkninger til forslaget

Bemærkninger til de enkelte bestemmelser

Til nr. 1

§ 54

Med denne bestemmelse markeres, at Folketingets Udvalg for Forretningsordenen er det folketingsudvalg, der skal behandle spørgsmål om at søge en minister draget til ansvar for hans embedsførelse. Der sigtes herved til såvel spørgsmål om retligt ansvar (rigsretstiltale) som spørgsmål om politisk ansvar, forstået som mistillidsvotum eller påtale af ministerens forhold i en folketingsbeslutning eller i en udvalgsberetning. Og der sigtes ikke alene - som omtalt ovenfor i de almindelige bemærkninger - til udvalgsbehandling i tilknytning til nedsættelse af undersøgelseskommissioner eller til opfølgning af beretning fra en sådan kommission; undertiden vil der uden for disse rammer kunne foreligge tilstrækkeligt grundlag for at tage et ansvarsspørgsmål op til overvejelse.

...

§ 56

Der henvises til de almindelige bemærkninger gengivelse af udtalelserne i beretningen af 25. juni 1997 om betydningen af, at der sikres en ensartet og grundig behandling af alle beretninger fra undersøgelseskommissioner om ministres forhold.

§ 57

...

§ 58

Også denne bestemmelse om vedkommende ministers ret til partshøring bygger på synspunkterne i betænkning 1315/1996, s. 183, og beretningen fra den 25. juni 1997.

...

5. Uddrag af Udvalget for Forretningsordenens beretning af 25. juni 1997.

Om Folketingets opfølgning af beretninger, pkt. 4)

Parlamentarisk opfølgning

Med en vedtagelse af en lovgivning om undersøgelseskommissioner vil der skabes et retligt instrument, som fremover kan anvendes, når hændelsesforløbet i konkrete sager af regeringen eller Folketinget ønskes belyst med henblik på efterfølgende ansvarsvurdering.

Det er imidlertid vigtigt, at der også i Folketinget etableres en fast procedure, som sikrer, at beretninger fra undersøgelseskommissioner kan få en korrekt og grundig behandling med det sigte at vurdere et eventuelt ministeransvar. Eventuelt embedsmandsansvar vil som hidtil alene være et anliggende for regeringens bedømmelse.

Udvalget for Forretningsordenen har flere gange i de senere år drøftet forslag om, at der i Folketinget nedsættes et permanent udvalg til behandling af og opfølgning på undersøgelseskommissioners beretninger. Der har hidtil været fulgt en uensartet procedure i Folketinget.

Der er således ikke i Folketinget sket en systematisk opfølgning på undersøgelsesorganers beretninger i form af forespørgsel, redegørelse eller udvalgsberetning. Beretninger fra kommissionsdomstolen vedrørende den såkaldte Aberg-sag (1989-90), kommissionsdomstolen vedrørende landbrugsfondene (1990-91) og kommissionsdomstolen vedrørende køb dansk-klausulen 1990-91 gav alene anledning til udvalgsspørgsmål - ofte fra flere udvalg i samme sag. Det samme var tilfældet efter dommerundersøgelsen vedrørende Kryolitselskabet Øresund A/S (1987) og dommerundersøgelsen vedrørende donorblod (1987-88).

Udvalget for Forretningsordenen finder, at det er af afgørende betydning, at der i Folketinget sikres en ensartet og grundig behandling af alle beretninger fra undersøgelseskommissioner vedrørende ministres forhold. Dette hænger også sammen med lovforslagets § 4, hvorefter undersøgelseskommissioner aldrig kan tillægges dømmende myndighed eller få til opgave at foretage retlige vurderinger vedrørende en ministers embedsførelse. Kommissionens opgave er således at tilvejebringe og fremlægge materiale, som skal danne grundlag for andre myndigheders afgørelse af, om sagen bør fremmes til ansvarsafgørelse, det vil for Folketingets vedkommende sige afgørelse om politisk ansvar eller rigsretstiltale mod en minister. Også dette stiller store krav til Folketingets behandling af sagerne. Disse vil jævnligt være så politisk og juridisk komplicerede, at de tilsiger en grundig og nuanceret parlamentarisk vurdering, som derfor ikke bør give anledning til forhastede reaktioner.

Udvalget for Forretningsordenen har drøftet, hvordan den parlamentariske opfølgning bør finde sted. Udvalget finder, at der under Udvalget for Forretningsordenen bør etableres et permanent udvalg - underudvalget vedrørende undersøgelseskommissioner - som skal have til opgave - på grundlag af beretninger fra undersøgelsesorganer nedsat i medfør af denne lov - at foretage den parlamentariske opfølgning vedrørende ministres og tidligere ministres eventuelle politiske eller retlige ansvar. Underudvalget skal bestå af et medlem fra hvert parti.

Udgangspunktet må selvsagt tages i beretningen fra undersøgelseskommissionen. Der henvises endvidere til bemærkningerne til lovforslagets § 32, stk. 1, hvoraf det fremgår, at det forudsættes, at en kopi af kommissionens protokol og eventuel retsbog optages som bilag til undersøgelseskommissionens beretning. Det forudsættes endvidere, at eventuelle udtalelser efter lovforslagets § 23, stk. 4, optrykkes som bilag til beretningen. Det nævnte materiale vil sædvanligvis udgøre tilstrækkeligt grundlag for underudvalgets

behandling af sagen. Underudvalget vedrørende undersøgelseskommissioner bør dog ikke være forhindret i, såfremt der er behov derfor, at indhente eventuelle yderligere bilag fra undersøgelseskommissionen og stille opklarende spørgsmål til ministre. Sådanne spørgsmål kan ikke stilles til embedsmænd, og underudvalget kan ikke afhøre embedsmænd.

Udvalget for Forretningsordenen har overvejet, hvilke retssikkerhedsgarantier der bør gives en minister/tidligere minister, hvis forhold er genstand for undersøgelse i et parlamentarisk organ på baggrund af en undersøgelseskommissions beretning. Udvalget skal i den forbindelse henvise til Nordskov-udvalgets betænkning s. 183. Underudvalget vedrørende undersøgelseskommissioner bør så hurtigt som muligt i forbindelse med behandlingen af sagen give den berørte minister/tidligere minister lejlighed til at udtale sig over for underudvalget. Herudover bør ministeren/den tidligere minister få udleveret underudvalgets udkast til redegørelse, når dette foreligger, og gives lejlighed til at fremkomme med en skriftlig udtalelse, og ministeren/den tidligere minister bør have mulighed for under et møde med underudvalget at uddybe de synspunkter, der fremgår af den skriftlige udtalelse.

Den minister/tidligere minister, hvis forhold er genstand for undersøgelse, har ret til en bisidder, der kan varetage den pågældendes interesser; bisidderen vil kunne deltage i ministerens/den tidligere ministers eventuelle møde med underudvalget. Det samme gælder bisiddere for eventuelle andre involverede nuværende og tidligere ministre. Der bør tages referat af møderne med ministeren/den tidligere minister, og referaterne bør tilstilles underudvalget samt ministeren/den tidligere minister.

I forhold til tidligere kommissionsdomstole, undersøgelsesretter og dommerundersøgelser har der ikke for ministre eller tidligere ministre været adgang til direkte at kommentere resultatet af en undersøgelse eller den politiske vurdering af ministeransvaret, som Folketinget måtte være nået frem til. Ved at give ministre/de tidligere ministre mulighed for allerede fra indledningen af folketingsudvalgsarbejdet at kommentere undersøgelseskommissionens betænkning samt yderligere at fremkomme med kommentarer til det udkast til udtalelse fra underudvalget, der måtte foreligge, sikres ministre/de tidligere ministre den rimelige adgang til at fremkomme med deres vurdering. Underudvalget skal skriftligt tilbyde ministre/de tidligere ministre denne mulighed, men underudvalget kan ikke afkræve disse en kommentar i udvalget, hvis de ikke ønsker det.

Underudvalget skal som sin helt faste opgave have at forberede udkast til indstilling fra Udvalget for Forretningsordenen til Folketinget vedrørende undersøgelseskommissioners beretninger. Der bør gives observatører, der deltager i underudvalgets arbejde, mulighed for at udtale sig i forbindelse med forelæggelsen for Udvalget for Forretningsordenen, således at alle partigrupperes synspunkter er tilkendegivet i underudvalgets udtalelse. Det samme skal være tilfældet med tilkendegivelser fra Udvalget for Forretningsordenen.

I underudvalget og i Udvalget for Forretningsordenen afgiver medlemmerne udtalelser og indstillinger og træffer beslutninger med den vægtfordeling, som afspejler partiernes størrelse i Folketinget.

6. Kronologisk oversigt over PET-Kommissionens Beretning punkt »Retlig Vurdering«

- Bind 3, kap 8, side 158: Retlig vurdering vedrørende mikrofotoaftryk af PET's arkiv.
- Bind 3, kap 14, side 295: Retlig vurdering vedrørende arbejdskartoteker, organisations-sager mv.
- Bind 4, kap 1, PET i det internationale efterretnings-samarbejde, side 102: Retlig vurdering for så vidt angår perioden 1968-1989.
- Bind 4, kap 2, side 162 Retlig vurdering for så vidt angår perioden 1968-1989 vedrørende PET's anvendelse af kilder (meddelere).
- Bind 4, kap 3, side 252: Retlig vurdering af PET's tekniske og andre virkemidler.
- Bind 4, kap 4, PET's uformelle kontakter i skattevæsen, postgirokontor mv., side 297: Retlig vurdering for så vidt angår perioden 1968-1989.
- Bind 5, kap 7, side 195: Retlig vurdering for så vidt angår perioden 1968-1989.
- Bind 6, kap 4, konklusion, side 344: Retlig vurdering for så vidt angår perioden 1968-1989.
- Bind 7, kap 3, konklusion, side 340: Retlig vurdering for så vidt angår perioden 1968-1989.
- Bind 8, kap 4, konklusion, side 310: Retlig vurdering for så vidt angår perioden 1968-1989.
- Bind 9, del 1, Trotskitser 1945-89, kap10, side 132: Retlig vurdering for så vidt angår perioden 1968-89.
- Bind 9, del 2, Maoistiske miljøer 1963-89, kap 19, side 329: Retlig vurdering for så vidt angår perioden 1968-1989.
- Bind 9, del 3, Fælles kurs klubben, skolesamvirket TVIND, den røde højskole og solidaritetsbevægelser, side 386: Retlig vurdering for så vidt angår perioden 1968-1989.
- Bind 10, kap 9, side 446: Retlig vurdering for så vidt angår perioden 1968-1989.
- Bind 11, kap 4, side 134: Retlig vurdering af indhentningsoperationen mod Nordland Forlag.
- Bind 11, kap 6, side 232: Retlig vurdering vedrørende kapitlerne 2-6.
- Bind 11, kap 9, side 275: Retlig vurdering om Frede Farmands oplysninger om Søllerødgadebomben.
- Bind 12, kap 3, side 182: Retlig vurdering med hensyn til godkendelsen af Zeus' virke.
- Bind 12, kap 3, side 198: Samlet retlig vurdering.
- Bind 13, kap 8, side 129: Retlig vurdering vedrørende PET og Justitsministeriets rolle i Herløv Petersen-sagen.
- Bind 13, kap 14, konklusion, side 180: Retlig vurdering.
- Bind 14, kap 4, side 60: Retlig vurdering for så vidt angår perioden 1968-1989.